JAARVERSLAG ACN 2019

20 x 20 Green Capital Legacy
Gelukkig wonen =
Dukenburg Uprising
Gezond bewegen in de stad
Iconische woningen
ACN café
Excursies en rondleidingen
Bouwkamer Nijmegen

Foto: Rutger Hollander

Jaarverslag ACN 2019
Architectuurcentrum Nijmegen

WOORD VOORAF

Beste lezer,

In tijden waarin ons leven zich voor een groot deel online voltrekt en iedereen door de coronacrisis inmiddels noodgedwongen zijn eigen huis of bubbel verkiest boven het aangaan van een gesprek met een voorbijganger op straat, heeft het ACN ook dit jaar weer een mooi vormgegeven en tastbaar boekje gemaakt van onze activiteiten in 2019. Even iets om echt vast te houden. Want ondanks het digitale comfort – waar we normaal gesproken vrijwillig in verzinken of bijna in omkomen – hebben we blijkbaar nog steeds de behoefte om met elkaar een collectief ritueel van rondlopen, fietsen, aanhoren, verwonderen en tegenspreken te ondergaan. Daar waren de door het ACN georganiseerde bijeenkomsten afgelopen jaar in ieder geval een levend bewijs van.

Met onze nieuwe formats als ACN college, ACN verkent en ACN presenteert, wisten we je te verleiden om samen met ons deel te nemen aan het beter begrijpen en opnieuw overdenken van Nijmegen. Onze activiteiten kenmerkten zich door het interactieve karakter en ook ons publiek kreeg regelmatig het podium. Tijdens de stadmakersavond 'Gelukkig wonen= met z'n allen' bijvoorbeeld, of bij een van onze ACN cafés op locatie. En dat werkte goed: we zaten dichter op het debat, op de actuele thema's van vandaag en morgen en schetsten de juiste context bij de waan van de dag.

Met veel genoegen presenteer ik je daarom dit Jaarverslag 2019. Een jaar met woongeluk als rode draad. En een jaar waarin het ACN zich mocht buigen over de toekomst van Dukenburg. Maar uiteraard ook een jaar met de vertrouwde ingrediënten. Het ACN is immers het centrum voor ideevorming en uitwisseling over architectuur, stedenbouwkunde en de ruimtelijke ontwikkeling van Nijmegen.

Pepijn Sluiter
directeur ACN

Dukenburg Uprising, presentatie
Tolhuis Belevingskaart

21 januari 2019

20x20 Green Capital Legacy

Foto: Sara Donkers Photography

Tijdens de 11e editie van de 20x20 – 20 dia's x 20 seconden – stonden 12 sprekers met uiteenlopende disciplines op het podium: architectuur, fotografie, wetenschap, kunst, grafische vormgeving, mode, landschapsarchitectuur, communicatie en muziek. Het Nijmeegs Ontwerp Platform (NOP) en het Architectuurcentrum Nijmegen (ACN) hadden ze uitgenodigd om hun werk te presenteren aan de hand van één thema.

Hét thema van deze tijd en van Nijmegen in het bijzonder moest een vervolg krijgen. En zo ontstond 'The Legacy of Nijmegen Green Capital'. Want wat heeft alle aandacht voor een groene en gezonde wereld ons nu eigenlijk opgeleverd, welke visie hebben onze sprekers op een duurzamere toekomst en hoe zien we dat terug in hun werk? Tijdens deze gezellige avond in 'up-tempo' op muzikale ondertonen van DJ Baco Pirelli, riepen de sprekers zichzelf en het publiek op de ogen te openen voor de plastic troep in ons leven, en de schoonheid daarvan.

Een circulaire wereld na te streven door te hergebruiken of de natuur haar gang te laten gaan. Muziek te maken op plastic emmers, of het treurige einde van fossiele mijnbouwsteden te fotograferen. Duurzaamheid te etaleren in het materiaal van een nieuwe villa en verbindingen tussen mensen te smeden om erfgoed te behouden. Plastic als grondstof te gebruiken om huizen mee te bouwen, beesten van PET op het strand te installeren, zelf herstellend beton in te zetten of simpelweg zelf je appelsap te maken. Teveel om op te noemen... maar deze groene 20x20 smaakte naar meer!

Hannah Schubert, *foto: Sara Donkers Photography*

Montse Hernández I Sala (boven), Rogier de Nijs (onder), *foto: Sara Donkers Photography*

‘In ‘up-tempo’ op muzikale ondertonen van DJ Baco Pirelli, riepen de sprekers zichzelf en het publiek op de ogen te openen voor de plastic troep in ons leven, en de schoonheid daarvan’

Met:
Kurt Gouwy, architect air-architecten, bouwer van duurzame community en gebouwen
Montse Hernández I Sala, grafisch ontwerper maakt vrij en toegepast werk over plastic vervuiling
Louise Honée, fotografeert de gevolgen van grondstoffen-mining in de VS
Yvonne Keijzers, organisator/projectleider Nijmeegse modelwoning circulaire economie
Frank Marcus, architect marcus architecten, realiseert bio-based gebouwen
Olivera Micovic, ontwerpt mode en kunst van herbruik-bare materialen
Rogier de Nijs, gebruikt muziek om het thema van de plastic vervuiling aan de kaak te stellen
Bram Peters, directeur Plastic Fantastic, bouwt eerste kantoor van afvalplastic ter wereld
Prof. dr. Ad Ragas, Universitair hoofddocent Environmental Science, modelleert humane en ecologische risico’s van chemische stoffen, inclusief nanomaterialen en (micro) plastics
Jouke Sieswerda, architect NEXT architects over de invloed van duurzaamheid op architectuur
Hannah Schubert, landschapsarchitect, over de tweede natuur van gebouwen als de mens zich terugtrekt
Anita Waltman, kunstenaar van installaties en performance art geïnspireerd door de plastic soup

NOP

ACN presenteert
Gelukkig wonen =

Illustratie Wijtze Valkema

ACN en Arthouse LUX keken afgelopen jaar met een frisse blik naar de mogelijkheden voor (architectonisch) ontwerp in relatie tot geluk tijdens de serie 'Gelukkig Wonen ='. We nodigden onderzoekers, stadmakers en ontwerpers uit, die wetenschappelijke inzichten of eigenzinnige ideeën verbonden aan de fysieke ruimte en motiveerden ons publiek bovendien zelf in actie te komen.

Gelukkig wonen = samen stadmaken

15 april 2019
Maandagavond 15 april organiseerden LUX en ACN de eerste avond van de reeks Gelukkig Wonen = . In een uitverkochte zaal 7 van LUX presenteerden vier stadmakers zich aan het publiek, lichtte geluksexpert Roos Dohmen toe wat is geluk eigenlijk is, hield hoogleraar aan de UvA Zef Hemel een pleidooi voor het stedelijk leven en deed het publiek mee met de workshop stadmaken in Nijmegen.

We begonnen de avond met een collectieve brainstorm. Het publiek markeerde met hartjes en drop plekken op de kaart van Nijmegen waar ze gelukkig of ongelukkig

‘Gelukkig zijn betrokken burgers, die door gezamenlijk op te treden een civil society in stand houden’

van werd en dacht na over hun eigen medezeggenschap, frustratie en woongeluk.

Gedragspsycholoog bij Happiness Lab **Roos Dohmen** lichtte vervolgens toe wat geluk is. Gelukkige mensen zijn energieker, hebben een lagere bloeddruk, een hogere pijngrens en een beter immuunsysteem. Bovendien worden ze zo’n zeven jaar ouder dan hun ongelukkige soortgenoten! Geluk is voor 40% genetisch bepaald, voor 10-20% door omstandigheden en voor maar liefst 40-50% door eigen keuzes. Happiness is a habit. Maar wat maakt gelukkig? Een betekenisvol leven, autonoom keuzes kunnen maken, competent zijn, verbondenheid voelen en een gezonde werk-privébalans, aldus Dohmen. Het goede nieuws is dat deze factoren zonder grote veranderingen goed zijn te beïnvloeden. Professionals in de stad kunnen een gelukkig woonklimaat creëren met meer ontmoetingsplekken, een diversere samenstelling van bevolkingsgroepen in de wijk en door (toekomstige) bewoners te betrekken bij het maken van keuzes in hun fysieke omgeving.

Om erachter te komen hoe we in de stad gelukkig kunnen leven nam **Zef Hemel**, bijzonder hoogleraar Grootstedelijke Vraagstukken aan de Wibautleerstoel van de Universiteit van Amsterdam, ons mee naar de jaren 60 en 70 van de vorige eeuw. Op 20 maart 1969 publiceerden Reyner Banham, Paul Barker, Cedric Price, Peter Hall in het Britse weekblad ‘New Society’ hun pleidooi voor een vrijere maatschappij met minder ‘plannen’. Deze vorm van spontane stedenbouw kwam het best tot uitdrukking in het Los Angeles van de jaren 70. Na een aantal gelukkige jaren ebde het streven naar geluk in de planologie weg, tot de verschijning van Charles Montgomery’s ‘Happy City’ in 2013. Inmiddels lijken steden als Dubai en Singapore door te schieten in het meetbaar maken van het geluk van hun inwoners. “Blijf daar verre van mensen!” riep Hemel de zaal op. Een voortdurende indexatie maakt mensen niet gelukkig, dat doet de stad zelf wel. Mensen zijn namelijk aantoonbaar gelukkiger in groeiende steden en krimp leidt dan weer tot een groter gevoel van ongeluk.

De vorige generaties werden bovendien gelukkiger van meer comfort (de wasmachine), mobiliteit (iedereen een auto) en overvloed (meer spullen) om uiteindelijk te verworden tot wat we nu zijn: een generatie decadente toeristen. En daar worden we weer niet gelukkig van. We moeten dus streven naar ‘geluk in de tegencultuur’ zoals dat in de jaren 70 werd gepropageerd: zelfstandige ecologische levensvormen, zelfontplooiing, verbondenheid en het delen van kennis.
Gelukkig zijn betrokken burgers, die door gezamenlijk op te treden een civil society in stand houden. Er moet ruimte zijn voor wederkerigheid: het cultiveren van wederzijds voordeel en saamhorigheidsgevoel. Dat ontstaat niet als we in veel te ruim opgezette Vinexwijken wonen, maar juist door dicht op elkaar onze onderlinge conflicten op te zoeken en daar samen uit te komen. Wrijving geeft glans.

Aansluitend presenteerde **Bas de Vries** van Ontwerperscollectief Studio in de Maak hun plannen voor de permanente vestiging van 130 ondernemers op het NYMA terrein met de Smeltkroes 2.0. Als primeur deelde hij de eerste beelden van de nieuwe NYMA Makersplaats.

Stadmaker **Paul van den Broek** beoogde de kloof van bus- en fietsbaan tussen het station en Plein 44 te slechten met een Nijmeegse luchtsingel, die bovendien de afzonderlijke parkstroken van de 19e-eeuwse ring weer met elkaar kan verbinden.

Janneke Wijdeveld van de Broederij, een creatieve broedplaats in Lindenholt, presenteerde de resultaten van de omgebouwde boerderij aan de hand van een portret van een bejaarde buurtgenoot. Die is dankzij de broederij geen anonieme bewoner meer, maar een graag geziene gast waar iedereen zich voor inzet.

Ten slotte presenteerde stadmaker **Arne Broekhoven** de vernieuwende aanpak van de gemeenschappelijke ruimte door de bewoners van Plant je Vlag. De bewoners doen zelf de aanplant en het onderhoud van deze

Workshop stadmaken

Illustratie Wijtze Valkema

nieuwbouwwijk om de standaard gewiekte en aangeharkte perkjes te transformeren naar een vluchtheuvel voor insecten, vogels en kleine zoogdieren.

Het warm gemaakte publiek werd daarna aangemoedigd tot het bedenken van kleine tot grote acties, die je zelf kunt ondernemen om de stad naar je hand te zetten. Discussie was er over de rol van de gemeente, die de burger erg serieus neemt en problemen soms oplost voordat er echt een conflict over ontstaat. Met minder overheidsbemoeienis en meer burgerlef zou Nijmegen misschien heel wat initiatieven rijker zijn. Back to the roaring Seventies!

Gelukkig wonen = wonen in het groen

11 juni 2019
Groen maakt gelukkig. Natuur in de stad verbetert de luchtkwaliteit en is goed voor ons welzijn. Het verlaagt onze stress, maakt ons blij en kan ons zelfs sneller laten genezen. Maar wat doen we eigenlijk met die kennis in de praktijk? Op dinsdagavond 11 juni onderzochten ACN en LUX de relatie tussen ons geluk en een groene leefomgeving. Ecoloog en filosoof Matthijs Schouten liet het publiek opnieuw kijken naar wat wij eigenlijk onder natuur verstaan. Architect Max van Huut en beeldend kunstenaar Patricia Sterke lieten zien hoe zij zich in hun werk door de natuur laten inspireren en Le Far West landschapsarchitecten inspireerde de zaal om de natuur in onze eigen omgeving weer onder de stenen vandaan te halen.

Matthijs Schouten, *foto: Sara Donkers Photography*

‘Wil je een paar uur gelukkig zijn, word dan goed dronken. Wil je een jaar gelukkig zijn, word verliefd, maar wil je je hele leven gelukkig zijn, leg dan een tuin aan!’

Hoofspreker van de avond **Matthijs Schouten** (buitengewoon hoogleraar ecologie en filosofie aan de Universiteit van Wageningen) begon met een Chinees gezegde. ‘Wil je een paar uur gelukkig zijn, word dan goed dronken. Wil je een jaar gelukkig zijn, word verliefd, maar wil je je hele leven gelukkig zijn, leg dan een tuin aan!’

Dat mensen van nature geneigd zijn van de natuur en andere levensvormen te houden, is wetenschappelijk aangetoond. De bloeddruk zakt, de hartslag daalt, de uitscheiding van het hormoon cortisol vermindert; we voelen ons in de natuur meteen al beter. Maar er is een probleem met onze huidige perceptie van die natuur én met die van het begrip geluk. Geluk wordt gezien als een bevrediging van behoeften, terwijl we de neiging hebben om bij de bevrediging ervan onze verlangens te vergroten. Dat maakt uiteindelijk niet gelukkig. Tegelijkertijd bestaat er in het westen vaak geen wederkerige relatie met de natuur. Onze opvattingen over de wilde natuur werden lang gedomineerd door angst voor het onbekende. Het was een duistere wereld vol vreemde wezens. Ons ideaal was dat van een Arcadië: een op de hemel geïnspireerde natuur, de natuur zoals we die zelf willen. Inmiddels leven we in het Antropoceen en creëren een wereld die onszelf alleen nog lijkt te spiegelen. De natuur als andersoortig fenomeen is onze tegenpool.
Onze oefening is het om een nieuwe relatie met de natuur op te bouwen, zodanig dat we onszelf overstijgen. In de werkelijke ervaring van de natuur word je deel van het grotere geheel; een ervaring van ‘kalm weten’, zin en betekenis. De Japanse dichter Basho verwoordde die relatie in een haiku:

Wanneer je goed kijkt
bloeit er een herderstasje
onder de heining!

Niets bijzonders, maar tegelijk een mysterie.

‘Onze oefening is het om een nieuwe relatie met de natuur op te bouwen, zodanig dat we onszelf overstijgen’

Oefenruimte ligt naast de deur, Nijmegen ligt namelijk aan échte natuur! aldus Schouten. De voorheen gecultiveerde Ooijpolder is vrije natuur geworden en maakt Nijmegen daarmee een unieke plek in Europa. Wonen in het groen kan alleen gelukkig wonen zijn als dat ‘groen’ ons mag overkomen, zichzelf mag zijn. Ook als het niet bij je past. De natuur zijn gang laten gaan of zoals een van zijn studenten het verwoordde: meer ‘happening’ dan ‘planning’.

Volgens **Max van Huut** en **Patricia Sterke** (Alberts en van Huut) hebben we de natuur nodig om te kunnen bestaan. Werkelijke verbinding met de natuur is ervan te houden als van een geliefde. Maar in de architectuur zijn we steeds bezig met objecten, terwijl we een verbinding aan moeten gaan met onze gebouwen. Die verbinding volgt uit een zoektocht naar de eenheid tussen landschap, architectuur en kunst en wordt opgeroepen door te bouwen met natuurlijke vormen. Samen mét de natuur en er niet tegenin. Aan de hand van diverse projecten uit het brede oeuvre van Alberts en Van Huut, toonden ze dat dit alleen lukt door de natuur leidend te laten zijn. “We kappen geen bomen, maar nemen ze op in ons plan.”

Omdat niet iedereen verzot is op de natuur bracht **Eline van Wieren**, student creative writing aan ArtEZ en jurylid Kunstbende, een persoonlijke Ode aan de Stoeptegel. Aansluitend nam **Le Far West landschapsarchitecten** ons mee in de wereld van het ‘groene goud’. Want investeren in vegetatie is een verrijking: Het vermindert waterovertlast, verkoelt, draagt bij aan ons welzijn, zorgt voor buurtcohesie, een grotere biodiversiteit en is bovendien goed voor de waarde van ons vastgoed. Het goud is te vinden op onvermoede plekken: vogels nestelen op stoplichten

Vergroenen aan de wijktafel, *foto: Sara Donkers Photography*

Foto: Sara Donkers Photography

Illustratie Wijtze Valkema

of in asbakken, plantjes groeien door weerbarstige asfalt heen. Tijdens hun ontwerpproces is de vraag daarom niet: 'Hoe moet het eruit zien?' maar 'Hoe moet het functioneren?'. Op een creatieve manier transformeert het bureau versteende hitteplekken naar stadsoases en tovert een parkeerplaats om tot tijdelijk parkje en speelplek.

Geïnspireerd werkte de zaal aan wijktafels samen om in eigen buurt initiatieven te bedenken die bijdragen aan een groene woonomgeving: van het boven water halen van een ondergrondse beek in Nijmegen Oost tot een groene corridor voor fietsers en wilde zwijnen in Dukenburg.

Gelukkig wonen = met z'n allen!

7 oktober 2019
Nijmegen collectieve woonstad! Op maandagavond 7 oktober onderzochten ACN en LUX in interactie met ons publiek naar de geluksfactor bij co-housing. Te gast waren architect en stedenbouwkundige Peggy Totté, architect Wilbert de Haan (Nexit architecten), Mare Nynke Zijlstra en Hanneke Beld van Strowijk Iewan en de Nijmeegse Stadsnomaden Tim Simons en Max Receveur.

Peggy Totté vatte co-housing samen als 'alledaagse en ambivalente gemeenschappen'. Kenmerkend voor deze bijzondere woonvorm is de spontane ontmoeting tussen buren en het praktisch voordeel van samen ondernemen en delen. Bewoners omschrijven zich als 'happies, not hippies' en er blijkt geen collectief te bestaan zonder gewaarborgde privacy in de vorm van een eigen balkon of afgesloten ruimte. Die privacy wordt juist heel nadrukkelijk gerespecteerd. Collectief wonen kent nog meer voordelen: het levert grote woonkwaliteit op, bewoners voelen zich gelukkig en ze leren omgaan met elkaars verschillen. Ook wonen bewoners vaak ecologisch verantwoord.

Gaat dat vanzelf? Niet per sé. Maar door samen conflicten op te lossen, samen in de gemeenschappelijke tuin te werken en samen leefregels voor een 'civil society' op te stellen, wordt wel aan een aantal belangrijke voorwaarden voor gelukkig wonen voldaan. Meer horen? Singer-songwriter **Collin Hoeve** vatte de avond muzikaal samen: "Gelukkig wonen doe je blijkbaar samen".

Collin Hoeve

Peggy Totté

Collin Hoeve

Gelukkig wonen, dat doe je blijkbaar samen!

De Getijden geeft nieuw leven aan een mooie oude school
Goeie buren met een wens naar eigen ruimte
Duurzaam met ons water, geen woning aan het gas
Tref je buren in die mooie tuin daarbuiten
Maar geef je potlood niet uit handen,
hoeveel wensen maak je waar?
Blijven schipperen om niemand voor de kop te stoten...

Met z'n allen, wat gezellig, hoe meer zielen
hoe meer vreugd
Gelukkig wonen, dat doe je blijkbaar samen!
Geboren uit de noodzaak, op zoek naar ruimte,
goed contact,
Maar privacy moet wel blijven bestaan ja

Sociaal wonen bij Iewan met een hele grote tuin
Maar Iewan maakt je niet per se gelukkig
Het vergt een beetje werk en frustratie hoort erbij
Van al het wachten werden de dames soms wat nukkig
En nee het is geen utopie, geen garantie op geluk
Alleen de handen uit de mouwen, zo kan Iewan
echt niet stuk!
Een gelukkige nomade is verbonden met natuur
Met z'n tienen samen in je pipowagen
Een gemeenschap vol familie, open deuren, kom erbij
De idealen die ze heel de stad door dragen
Ook een gesloten groep want niemand kan erbij
Het werkt goed zolang de groep echt niet te groot wordt
En het kan ook wel iets losser, is dat de grote wens?
Wanneer wordt 'organisch' dan toch echt een chaos?

Met z'n allen, wat gezellig, hoe meer zielen
hoe meer vreugd
Gelukkig wonen, dat doe je blijkbaar samen!
Geboren uit de noodzaak, op zoek naar ruimte,
goed contact,
Maar privacy moet wel blijven bestaan ja

Want anders vindt men er snel toch weinig aan ja...

'Collectief wonen kent voordelen: het levert grote woonkwaliteit op, bewoners voelen zich gelukkig en ze leren omgaan met elkaars verschillen'

2 oktober 2019

Dukenburg Uprising

Met 'Dukenburg Uprising' speelde het ACN een waardevolle rol bij de ontwikkeling van een nieuwe, onafhankelijke visie op het stadsdeel Dukenburg. Als intermediair tussen de gemeente Nijmegen en professionals schreven we het Inspiratieboek voor nieuwe woonvormen. Het boek biedt een overzicht van alternatieve woonvormen die beter passen bij de huidige demografische ontwikkelingen en eigentijdse behoeften in Dukenburg, en is tegelijk een visionair document over het toekomstbestendig maken van deze stadsrand.

In november werd het boek tijdens de avond 'Gezond bewegen in de stad' gepresenteerd en goed ontvangen. De publicatie is inmiddels in een grotere oplage herdrukt en wordt door de gemeente Nijmegen gebruikt als een van de documenten om Dukenburg bij een breder (professioneel) publiek onder de aandacht te brengen.

Daarnaast werkte het ACN samen met DoornRoos Imagineers aan een Belevingskaart van de Dukenburgse wijk Tolhuis. Tolhuis is een typische bloemkoolwijk met woonerven en de voor Dukenburg kenmerkende straatnummering. Er wonen veel oudere bewoners en door het gebrek aan jonge mensen en kinderen verdwijnen voorzieningen en scholen. Dit maakt dat de bewoners het idee hebben erop achteruit te gaan. DoornRoos ontwierp een alternatieve 'soft map' van de wijk door bewoners te bevragen. Hun herinneringen, wensen en geheimen werden samengevoegd en omgezet in een Belevingskaart die de kwaliteit van de wijk laat zien vanuit de bewoners zelf.

Lancering Tolhuis Belevingskaart, *foto: Rianne van der Waals*

De kaart werd 2 oktober gelanceerd en verspreid onder alle huishoudens, het VVV, ACN, wijkcentra en de bibliotheek en kreeg daarbij ruim aandacht in de media (oplage 2.500). De start van Dukenburg Uprising maakte deel uit van een werkbezoek van Pakhuis De Zwijger aan de wijk in het kader van hun programmareeks “Stadmaken in Nederland”. De publicatie Dukenburg Uprising, visie op wonen in Dukenburg en de Belevingskaart Tolhuis zijn op aanvraag verkrijgbaar bij het ACN.

‘Het ACN speelde een waardevolle rol bij de ontwikkeling van een nieuwe, onafhankelijke visie op het stadsdeel Dukenburg’

Publicatie Dukenburg Uprising

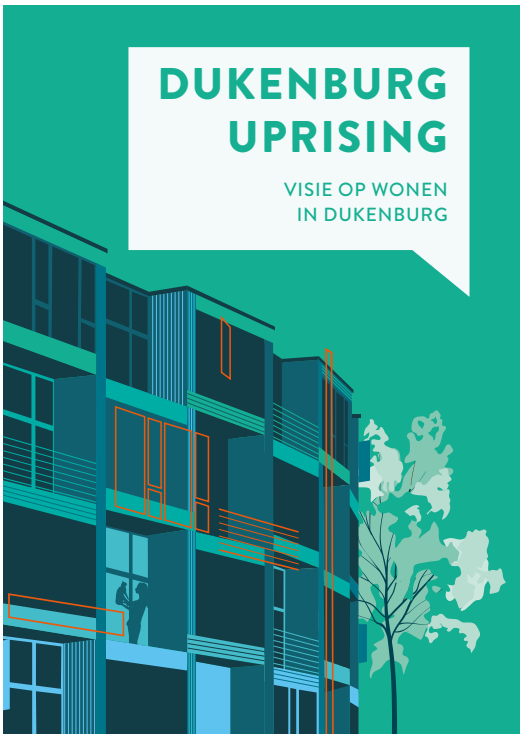

Tolhuis Belevingskaart, *DoornRoos Imagineers*

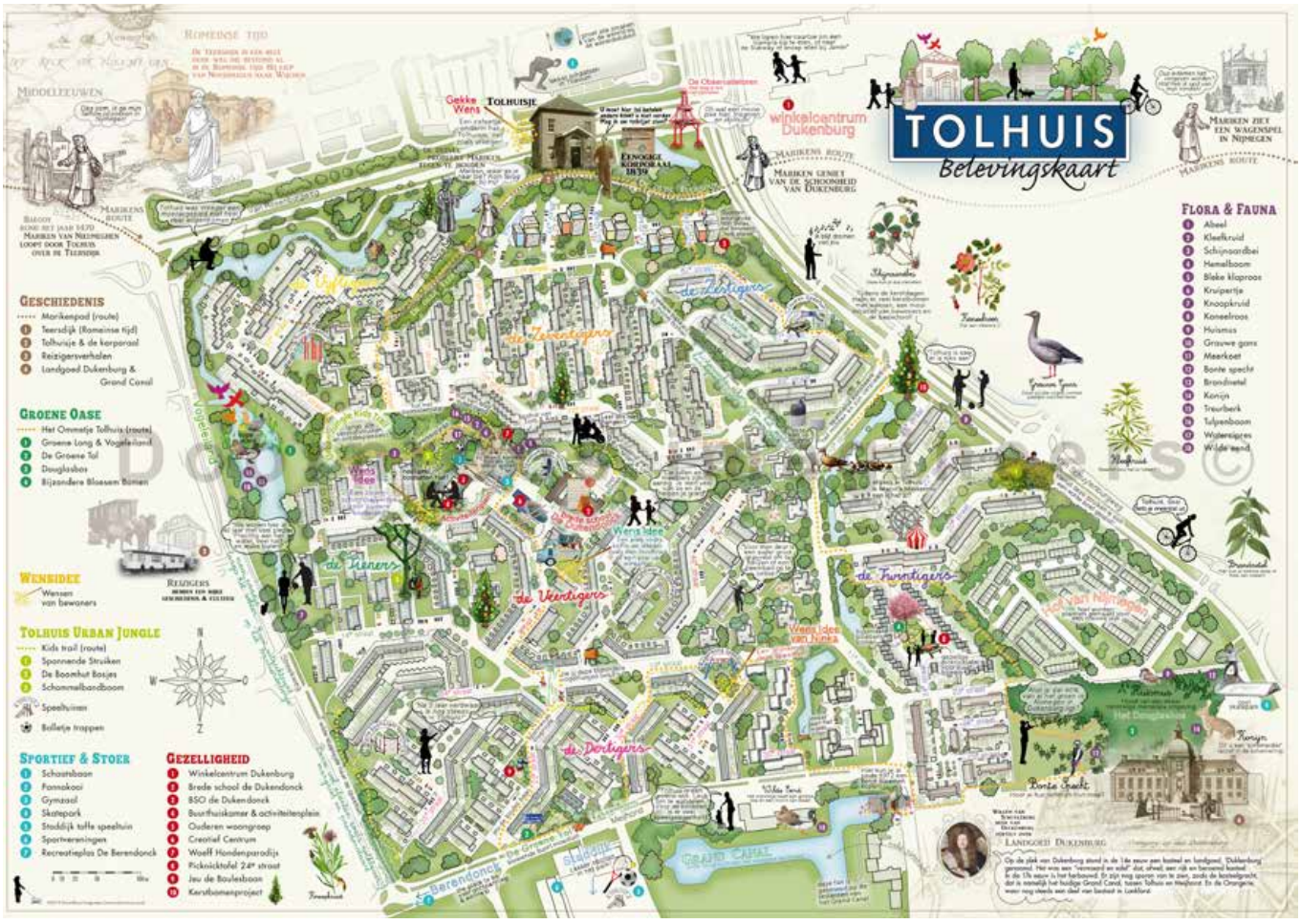

27 november 2018

ACN presenteert

Gezond bewegen in de stad

Bewegen is gezond en maakt gelukkig! Niet voor niets is de 'sociale en gezonde stad' één van de pijlers onder de Nijmeegse Omgevingsvisie. Hoe kan de inrichting van de stad nog sterker bijdragen aan een socialer en vitaler Nijmegen? Omringd door boeken presenteerden diverse partijen en bewoners hun ideeën over hoe Nijmegen nog sterker kan aanzetten tot gezond gedrag.

Wethouder **Bert Velthuis** zette de toon door te stellen dat de stad één grote verleiding is en dat je met de ruimtelijke inrichting heel gericht kunt sturen op hoe bewoners zich gedragen. Hij legde ook meteen de vinger op de zere plek: als het nodig is om meer plaats te maken voor (bewegende) fietsers en voetgangers, dan worden parkeerplaatsen en rijbanen daarvoor opgeofferd.

Pepijn Sluiter (directeur ACN) presenteerde aansluitend de resultaten van 'Dukenburg Uprising', een onderzoek naar alternatieve woonvormen, routes en fietsmobiliteit voor de uitbreidingswijk aan de rand van de stad. Willen we Dukenburg echt dichter naar Nijmegen halen, dan moeten we een aantrekkelijke snelfietsroute aanleggen tussen het

Bassourama Koné

Ad de Bont

Keizer Karelplein en het Steve Bikoplein. Met inspirerende voorbeelden liet hij zien hoe zo'n route landschappelijk ingebed kan worden om meer fietsers en nieuwe bewoners te verleiden om zich in Dukenburg te vestigen en de auto te laten staan.

Johan Joren, mede-initiatiefnemer van de KWIEK-beweegroute in Lindenholt lichtte toe hoe je bewoners op straat in beweging krijgt met simpele instructies en calisthenics trainer **Bassourama Koné** kreeg de zaal aan het hinkelen, strekken en spelen met doeltreffende oefeningen als remedie tegen onze stijve kantoorlijven.

Ontwerpadvies kregen we van **Ad de Bont** (stedenbouwkundige en partner van URHAHN stedenbouw en strategie). Hij schreef in opdracht van de gemeente Amsterdam het boek 'De beweegvriendelijke stad', over een stad die fungeert als één grote sportschool, waar je veilig kunt opgroeien en overal kunt fietsen. Gebruik alle ruimte in de stad, ook de daken en wegen. Hef barrières op zodat iedereen welkom is en richt ruimte in als shared space om inwoners te stimuleren vrijer te bewegen.

En we hadden een primeur: **Jan Wieger van den Berg** (programmadirecteur Besiendershuis) gaf een voorproefje van 'Walk The Line': Een 2,5 cm brede groene lijn door de stad die alle culturele hotspots, historische gebouwen, bijzondere uitzichten en mooie plekken verbindt.

Het publiek werd steeds uitgedaagd om op ieder thema input te leveren of vragen te stellen. Tot slot vatte stadsdichter **Wout Waanders** de avond literair samen.
Het is dinsdagavond en ik heb niks te doen.

Nijmegen

Wipkip

Ik zit op de bank, en alles is uit.
Netflix is uit,
Youtube is uit,
mijn relatie is uit,
mijn boek is uit.

Ik heb niks te doen en pak mijn telefoon en bel Simone maar Simone is een midweek weg met haar nieuwe liefde naar een stad waar ze kunnen varen op een Grand Canal, kunnen verdwalen tussen doolhofstraten.
'Venetië?' vraag ik,
'Een soort van. Een soort van Venetië.'
Sandra kon ook niet, ze zat net een eitje te eten in een wijk, met haar nieuwe scharrel.
Mariska was op date in een Eftelingachtige soft map.
En Jonne, Jonne was zojuist verleid door iemand die Malvert heet.

Ik zak weg in de bank tot ik buiten een bonk hoor.
Ik loop naar buiten en zie een bal in de achtertuin liggen.
Een grote blauwe bal.

'Sorry, die is van mij!' hoor ik, en boven de schutting uit, zie ik een beest uit komen. Een kangoeroe. Een kangoeroe die springt, over de schutting heen, de bal pakt, me aankijkt en 'zo,' zegt.
'Zo wat,' zeg ik.
'Zo, wat kijk jij sip,' zegt de kangoeroe.

Ik zeg: 'Ik kan niks doen. Ik kan met niemand afspreken. Iedereen om me heen vormt een duo, iedereen staat met elkaar op één been, pakt elkaars handen vast. Iedereen vormt samen met elkaar een shared space.
Terwijl ik alleen ben.
Een wipkip waar niemand op gaat zitten
(alleen af en toe een junk).'

En de kangoeroe kijkt me aan en zegt: 'Jij bent tot nu toe altijd blijven staan. Je moet hier niet wachten, je moet er achteraan. Niet vanaf je bank, vanaf je telefoon,
maar van straat naar straat van buurt naar buurt,
van park naar park, van sportschool naar sportschool.
Pak de fiets of wandel, zwem, ren, schaats, speel, sport en sprint, ga sneller dan een PowerPointpresentatie, dans, dans ballet op de muziek van Johnny Cash, of wie dan ook, en ga door, ga door tot je knieën, ga door je knieën tot de bus komt. Laat je last minute invliegen.
Klim op een gebouw, een school, een Ikea, maak van het dak een park, tiny house, speeltuin voor volwassenen, volg de tegels op de stoep, de lijnen in de stad, luister als iemand je roept, laat je verdwalen.

Dan pas ontmoet je de verschillende mensen, hoor je de verschillende verhalen, zie je dingen die in Amsterdam niet voorkomen. Dan pas kom je erachter wat de 'zo' betekent.

Je kan mensen pas verleiden als je beweegt.

En de kangoeroe trapt de bal weg, ik zie hem verdwijnen achter hele rijen huizen, hoge bakens, tweekappers.

En de kangoeroe zegt: 'kom, we gaan erachteraan.'
Ik spring op de fiets
en ik denk: ik ga bewegen,
ik ga ernaartoe fietsen, en het maakt me niet uit hoe lang het duurt.

Wout Waanders, Stadsdichter van Nijmegen 2019-2021

De avond werd georganiseerd in het kader van de Week van de Stad. Van 11 t/m 17 november organiseerde de gemeente Nijmegen in samenwerking met verschillende partijen een programma in het teken van de Nijmeegse Omgevingsvisie, het toekomstplan voor de stad.

Wout Wanders

Woonhuis Van Wassenhove

ACN college
Iconische woningen

Voor ACN college: iconische woningen, maakte architect en stedenbouwkundige Paul Van Hontem een selectie van iconische woningen in België en Frankrijk die op een bijzondere manier zijn vormgegeven en die het publiek zelf kan bezoeken.

Programma ACN college

05/02 Inleiding
05/03 La maison de Verre (Pierre Chareau) en de architectuur van Bernard Bijvoet;
07/05 De Falballa van Jean Dubuffet en het woonhuis van Theo van Doesburg in Meudon;
03/09 Het oeuvre van Juliaan Lampens;
05/11 Villa Cavrois van Mallet Stevens en de woonhuizen van Jean Prouvé

Het format van de avonden bestaat uit een korte introductie van het onderwerp, een beeldverhaal of documentaire over de belangrijkste architectonische kenmerken, een toelichting door een deskundige en een publieksdiscussie. Het programma richt zich op het vakpubliek, studenten bouwkunde, sociale geografie en architectuur en een breder publiek met belangstelling voor kunst en architectuur. De colleges worden samengesteld en ingeleid door architect en stedenbouwkundige Paul van Hontem en vonden plaats in Arthouse LUX.

Inleiding

5 februari 2019
Prof. dr. Nico Nelissen leidt het begrip 'iconisch' in met een afbeelding van de heilige Christus geschilderd op een houten tableau. Wat is iconisch? De beeltenis van Jezus of Maria zijn klassieke iconen, maar ook de pictogrammen en icoontjes op onze digitale apparaten zijn iconisch. Een iconische woning valt te omschrijven als een woning die wordt gekenmerkt door een pictografische weergave van

‘Een iconische woning valt te omschrijven als een woning die wordt gekenmerkt door een pictografische weergave van die woning’

die woning. Het beeld van de woningen is direct herkenbaar. Dit in tegenstelling tot ongebruikelijk vormgegeven woningen, die wel opvallen of excentriek zijn, maar daarmee nog niet vanzelfsprekend een icoon.

Nelissen neemt ons mee op zijn reis langs verschillende klassiekers: Casa Battló van Gaudi, Villa Majorelle van Henri Sauvage, Villa Tugendhat van Ludwig Mies van der Rohe, Villa Savoye van Le Corbusier, Haus Wittgenstein en het Melnikov huis.

Wanneer wordt een woning tot een icoon? Volgens Nelissen worden woningen min of meer intuïtief gewaardeerd als iconisch via de zogenaamde reputatiemethode. Betrokkenen of deskundigen vinden het huis waardevol door de schoonheid, het verhaal of de context en vragen aandacht voor het behoud, gebruik of herstel van de woning. De woning heeft een herkenbare naam, is bereikbaar, de opdrachtgever en/of de architect zijn bekend of beroemd, het huis is in gerealiseerde toestand bijzonder vanwege materiaalgebruik, architectuuropvatting, verlichting of de schoonheid. De eigen woning van Jean Prouvé in Nancy is bijvoorbeeld iconisch te noemen omdat Prouvé zijn ideeën over betaalbaar wonen uitwerkte in een bouwpakket van geprefabriceerde industriële onderdelen en daarmee een voorbeeldstellende functie vervulde. Het avant-gardistische Melnikov huis is binnen de Sovjetcommunistische maatschappij van de jaren twintig een wonderbaarlijke verschijning en als zodanig verworden tot een icoon.

Hebben we in Nijmegen en omgeving ook iconische woningen? Ja! De villa dr. Kalff van Jan-Jacob Weve uit 1889, Villa Dennenheuvel van Oscar Leeuw uit 1900, Villa Westerhelling van Oscar Leeuw uit 1912, Kasteel Heyendaal van Charles Estourgie ui 1914, Huis Wylerberg van Otto Bartning uit 1924, woonhuis Tienstra van Emile Estourgie uit 1963 (verbouwing door Frank Willems in 2015), woonhuis Melzer door Bob Melzer uit 1988, Villa Lubbers door Jo Coenen uit 2008, Villa Verriet door Vera Yanovshtchinsky Architecten uit 2008, villa De Boer door Paul van Hontem uit 2015, Loft Home door BKVV architecten uit 2016, et cetera. Gaat dat zien!

Villa Verriet, Vera Yanovshtchinsky Architecten, *foto: Luuk Kramer*

Villa Feline, opZoom architecten, *foto: Petra Appelhof*

‘In La Maison de Verre komen functionaliteit, originaliteit en tijdloze schoonheid samen’

La Maison de Verre

5 maart 2019
La Maison de Verre wordt geïntroduceerd aan de hand van filmfragmenten van Richard Copans en Stan Neuman. Aansluitend geeft zelfstandig onderzoeker en co-auteur van “Cher maître van de Nederlandse architectuur” **Suzy Leemans** een college over de kenmerken van het werk van Bijvoet.

De intuïtieve Bijvoet werkte als architect steeds op de achtergrond. Eerst als tweede man achter Jan Duiker, voor het ontwerp van het Grand Hotel in het Gooiland en de eerste ontwerpen voor sanatorium Zonnestraal. Later met de architect-decorateur Pierre Chareau aan Maison de Verre, een ingenieuze Parijse woning waarin alles beweegbaar en dynamisch is en er nauwelijks vaste tussenwanden zijn. Chareau en Bijvoet bouwen het project samen met metaalbewerker Louis Dalbet, die verantwoordelijk is voor alle stalen onderdelen van het huis. Er wordt uitzonderlijk veel aandacht besteed aan de vormgeving van alle losse en vaste bouwdelen van het pand, en dat levert op maat gesneden oplossingen op, die functionaliteit en originaliteit in tijdloze schoonheid combineren.

Van Doesburg en Dubuffet

7 mei 2019
Ook Van Doesburg en Dubuffet zijn eigenzinnige pioniers. Van Doesburg ziet zichzelf als gemeenschapskunstenaar: architect, kunstenaar, dichter en querulant. Na kennismaking met het werk van Mondriaan en Kandinsky, ontwerpt hij prachtige glas-in-lood ramen voor de Grote Pastorale (1921) en de winterschool in Drachten, evenals een mozaïektegelvloer voor vakantiehuis De Vonk in Noordwijkerhout door J.J.P. Oud (1918). Van Doesburg ziet kleur als tijd en ruimte en probeert deze opvatting te vertalen in het ontwerp voor de atelierwoning La Maison d’Artiste, een spectaculair ontwerp met zwevende ruimtes en grote uitkragingen. De belofte van La maison d’Artiste wordt echter niet waargemaakt en als zijn eigen atelierwoning in 1930 in Meudon-Val-Fleury gereedkomt, overheerst bij zijn volgers enige teleurstelling over het relatief eenvoudige huis.

In Perigny-sur-Yerres ontwerpt kunstenaar Jean Dubuffet zijn villa Falbala. Het is één van de jongste monumenten van Frankrijk en kan worden beschouwd als een kunstmatige, uit polystyreen en epoxihars opgetrokken grot, waarin de kunstenaar zich terugtrekt om zijn werk te overdenken. Tijdens het leven van Dubuffet zijn bezoekers niet welkom in zijn privéwoning, maar tegenwoordig leidt de Foundation Dubuffet belangstellenden rond in het Cabinet Logologique.

Woonhuis Van Wassenhove

3 september 2019
Het derde college in de reeks staat in het teken van het woonhuis Van Wassenhove van de Belgische architect Juliaan Lampens. Aan de hand van een filmportret over Juliaan Lampens en een gastcollege van architect Daan Dufait, wetenschappelijk medewerker faculteit Architectuur van de universiteit Leuven, leren we het uitzonderlijke oeuvre van Juliaan Lampens kennen.

Lampens is niet de man van het grote gebaar. Tot 1960 ontwerpt hij huizen in een soort gemoderniseerde traditionele stijl, maar onder invloed van de Wereldtentoonstelling in 1958 legt hij zich toe op minimalistische betonarchitectuur, ‘eerlijk’ materiaalgebruik, een constructieve logische opbouw en soberheid zonder folklore.

La Maison de Verre, *foto Francois Halard*

Deze nieuwe benadering sluit aan bij de architectuur van Le Corbusier en Mies van der Rohe en zijn 'brutalisme' heeft grote invloed op de manier waarop beton gebruikt wordt in zowel het interieur als het exterieur van een gebouw. Woning en landschap staan daarbij op gelijke voet. Zijn vooruitstrevende, radicale en eigenzinnige architectuur is vreemd genoeg relatief onbekend. Zijn belangrijkste werken zijn de kapel van Onze Lieve Vrouw van Kerselare (1966), de openbare bibliotheek van Eke (1970) en woonhuis Van Wassenhove (1974) in St. Martens-Latem. In 1995 krijgt Juliaan Lampens de Grote Architectuurprijs van België voor zijn oeuvre.

Jean Prouvé en villa Cavrois

5 november 2019
Tijdens de vierde en laatste avond staan twee woonhuizen centraal: het woonhuis van Jean Prouvé in Nancy en villa Cavrois van Robert Mallet-Stevens. Jean Prouvé (1901 – 1984) droomde ervan huizen te ontwerpen die net zo mooi en rationeel waren als vliegtuigen of auto's. In 1953 bouwde hij zijn eigen huis tegen een steile heuvel aan de rand van Nancy. In korte tijd en met weinig middelen, maar vol innovatieve ideeën.

Robert Mallet-Stevens (1886 – 1945) was naast Le Corbusier een van de belangrijkste vertegenwoordigers van het nieuwe bouwen. Waar Le Corbusier werkte vanuit de constructie, werkt Malet-Stevens vanuit de plasticiteit van het gebouw. Tussen 1929 en 1932 bouwde hij de Villa Cavrois, een "Grande Demeure" in Croix, in opdracht van de rijke textielfabrikant Jean Cavrois. De villa is een modernistisch meesterwerk met een vloeroppervlakte van 1800 m2, een chauffeurswoning en een grote spiegelvijver uitgevoerd in strak pleisterwerk, met stalen vensters en een afwisseling van ronde vormen en kubistische fragmenten. Een 'totaalontwerp' met de integratie van kunst tot in de kleinste details van het gebouw.

ACN café

Tijdens de ACN cafés staan de zogenaamde 'bruinbrood projecten' centraal: (nieuwbouw) projecten die kwaliteit toevoegen aan een buurt of wijk, maar vaak nog onbekend zijn bij buurtbewoners zelf. De formule is eenvoudig: we nodigen architecten en landschapsarchitecten uit hun projecten toe te lichten in een ontspannen setting. Gasten worden ontvangen met koffie, na de presentatie volgt een rondleiding en we sluiten af met een gezellige borrel. Zo vergroten we de belangstelling onder buurtbewoners voor hun eigen wijk en voor het vakgebied. De cafés worden goed bezocht en we bereiken op deze manier de bewoners die we anders niet snel tegenkomen.

Afgelopen jaar bezochten we de grondig verbouwde en roemruchte Kolpingbuurt, met bijdragen van **Martin-Paul Neys**, architect Hoogte Twee Architecten, **Michel Pott**, projectmanager bij Talis en **Tjeerd van de Put**, bedrijfsleider bij Hendriks Bouw en Ontwikkeling.

In samenwerking met woningcorporatie Standvast Wonen combineerden we de feestelijke opening van spraakmakende sociale woon- en zorgprojecten in Dukenburg met een toelichting door **Esther Lamers**, directeur van Standvast Wonen en Sietse Visser van Architectenbureau Visser en Bouwman over de woonzorggebouwen Tonder en Vulder. Stedenbouwkundige **Kees Teeken** hield een inleiding over de stedenbouwkundige structuur van heel Dukenburg en over de opzet van de wijk Malvert in het bijzonder. Architect **Twan Verheyen** van SBH architecten kwam aan het woord over de renovatie van de voor Malvert kenmerkende maisonnetteblokken. En architect **Tjeerd Timmermans** van Timmermans architecten lichtte zijn ontwerp van woonzorg- complex De Wollewei toe.

In Tolhuis (Dukenburg) presenteerden we de voorlopige resultaten van 'Dukenburg Uprising' aan de bewoners,

Kolpingbuurt, bijdrage van Martin-Paul Neys (boven),
Wijk Malvert, bijdrage van Tjeerd Timmermans (onder)

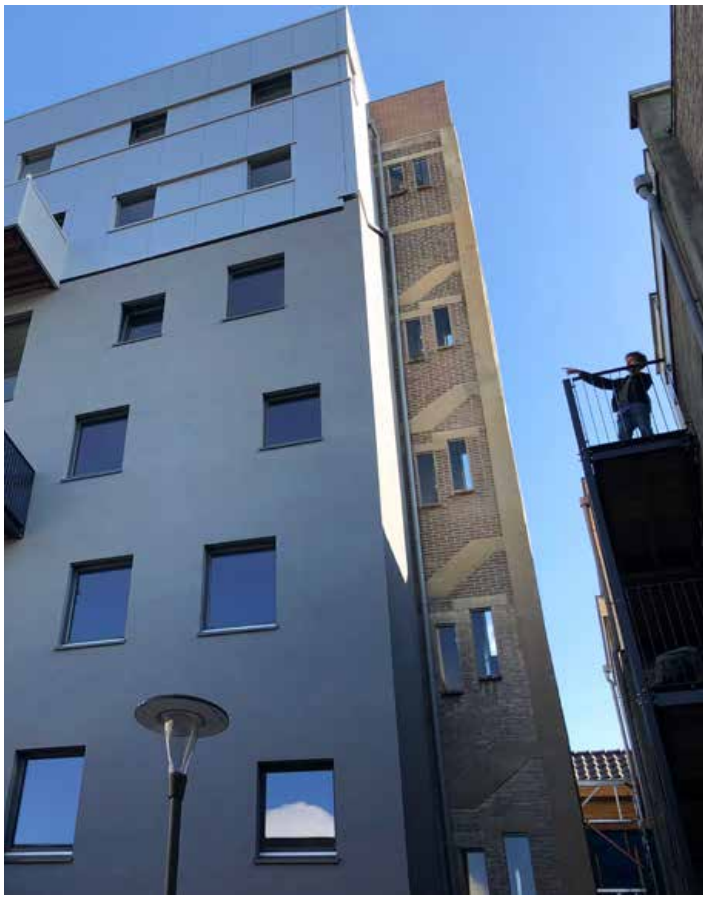

Framy, bijdrage van Sven Dyckhoff en Heine van Nieuwenhuijze

gaf Kees Teeken inzicht in de stedenbouwkundige filosofie achter de bloemkoolwijk en lichtte architect **Stan Mathijssen** van INBO architecten de woningbouwplannen op het voormalige terrein van de Gelderse Leergangen (Van der Broek en Bakema) toe.

In september stond 'Het Magazijn' achter de Lange Hezelstraat op het programma. De oudste winkelstraat van ons land heeft er op de plek van voormalig meubelmagazijn 'Framy' een pareltje bij. Het winkelpand op de hoek met de Bottelstraat, ooit genomineerd als lelijkste gebouw van Nijmegen, stond al sinds 2008 leeg. Menig plan voor deze binnenstedelijke ontwikkeling strandde vroegtijdig, tot architect Sven Dyckhoff (Flow-Architecten) in maart 2015 het initiatief nam om magazijn en graansilo te transformeren. Met bijdragen van **Sven Dyckhoff** en ontwikkelaar **Heine van Nieuwenhuijze** van D&M Properties.

Het vijfde en laatste ACN café van 2019 was op 1 november. In het kader van 'Gelukkig Wonen = met z'n allen' waren we te gast bij De Getijden, een CPO project van

'We bereiken op deze manier de bewoners die we anders niet snel tegenkomen'

25 bewoners in St. Anna. Met architect **Wilbert de Haan** van Nexit Architecten, projectbegeleider **Henk Vlemmix** van Bureau BIEB, voorzitter van de bewonersvereniging **Hans Steeman** en tuinarchitect van INVO Nijmegen **Ine Voets**. De belangstelling voor dit bijzondere burgerinitiatief was met ruim 70 bezoekers bijzonder groot.

De organisatie van de cafés is in handen van een vaste regiegroep van ervaren vrijwilligers.

ACN verkent Excursies en rondleidingen

Dagexcursie Strijp S,T,R

Excursies

Ter bevordering van de professionalisering van de ontwerppraktijk organiseerde het ACN twee excursies.

Universiteitscampus Heyendaal

29 maart 2019

Een excursie voor vrienden van het ACN ging naar de universiteitscampus Heyendaal en het UMC.

Landschapsarchitect **Theo Reesink** (Poelmans Reesink landschapsarchitectuur) gaf een toelichting op het nieuwe landschapsplan voor het oude landgoed. Poelmans Reesink brengt natuurontwikkeling op gang op de campus van het Radboud UMC. Aan de hand van een door zijn bureau ontworpen catalogus met inrichtingselementen en groen, vervolgt hij zijn missie: de nieuwe natuur – geen controle! – geaccepteerd krijgen. Projectmanager **Ferry Soetekouw** (Universitair Vastgoedbedrijf) gaf een rondleiding door het recent verbouwde voormalige klooster Berchmanianum en over het terrein van de toekomstige faculteit Sociale Wetenschappen.

Philipsterrein in Eindhoven

28 juni 2019

Het Architectuurcentrum Nijmegen organiseerde een dagexcursie naar het voormalige Philipsterrein in Eindhoven.

Philips liet met zijn vertrek uit Strijp (S, T en R) een terrein vol industrieel-historisch erfgoed na. Het voormalige afgesloten fabrieksterrein of 'De Verboden Stad' wordt nu ontwikkeld tot een broedplaats voor de creatieve sector

‘Betrokkenheid begint bij bewustwording. Het ACN organiseert daarom regelmatig (fiets)excursies en stadswandelingen’

met nieuwe wooneenheden, innovatieve bedrijven, horeca en sportvoorzieningen. Met 46 deelnemers genoten we van een zeer boeiende, verrassende en inspirerende dag onder leiding van **Boudie Hoogedeure** (GEVA Vastgoed) verantwoordelijk voor de herontwikkeling van STRIJP T, **Erna van Holland** (procesmanager stedelijke vernieuwing Strijp R), projectmanager **Alwin Beernink** van Park Strijp Beheer en **Niels Walters** (Tarra Architecten), architect van de inbreidingsopgave in Woensel-West.

Casa Arnhem – dagexcursie Almere

21 juni 2019
Op uitnodiging van CASA-Arnhem namen we met een aantal professionals deel aan de dagexcursie naar Almere.

Onder leiding van ontdekkingsreiziger Hans Jungerius maakten we een ‘grand tour’ langs actuele projecten, gerealiseerde woonidealen en luchtkastelen. Op het programma stonden onder meer De Realiteit met zijn ‘klassieke’ droomhuizen, het artificiële kustlandschap van de nieuwe woonwijk DUIN en de inmiddels al roemruchte zelfbouwbouwwijk Oosterwold.

Rondleidingen

Het Architectuurcentrum Nijmegen organiseert ieder jaar tal van rondleidingen op het gebied van architectuur, stedenbouw en landschapsinrichting. De organisatie en planning, de aanvragen en het inzetten van rondleiders lagen ook dit jaar weer in handen van architectuurhistoricus Michiel Kruidenier.

Zondagochtendrondleidingen

Betrokkenheid begint bij bewustwording. Het Architectuurcentrum organiseert daarom doorlopend maandelijkse stadswandelingen en (fiets)excursies door Nijmegen. Iedere laatste zondag van de maand maken we een breed publiek bekend met bijzondere architectuur of bieden een nieuw perspectief op de hedendaagse stad. Onder deskundige begeleiding van onze huis-historicus **Michiel Kruidenier**, stedenbouwkundige **Kees Teeken** en architecten **Frank Willems** en **Paul van Hontem** leren we deelnemers opnieuw te kijken en zich te verwonderen. Thema’s in 2019 waren onder andere de negentiende- eeuwse ring, de wederopbouw en het Stationsgebied. In totaal hebben aan deze negen rondleidingen 150 personen deelgenomen, zo’n 7% meer dan in 2018.

Rondleidingen op aanvraag

In 2019 zijn er op aanvraag 15 fiets- en wandeltochten georganiseerd voor ongeveer 500 personen. De groepen waren vrij divers: scholieren, families, ambtenaren, projectontwikkelaars, studenten, bedrijven en architecten. De groepsgrootte varieerde tussen de 10 en de 110 personen. Voor groepen groter dan 20 personen werden meerdere rondleiders ingezet. Er was ook dit jaar wederom vooral veel animo voor de nieuwe Spiegelwaal/Stadseiland. Andere onderwerpen waren: de wederopbouw, de binnenstad en de Honig. De tarieven voor de rondleidingen waren in 2019 ongewijzigd (€ 70,– per groep per uur; € 60,– voor scholen).

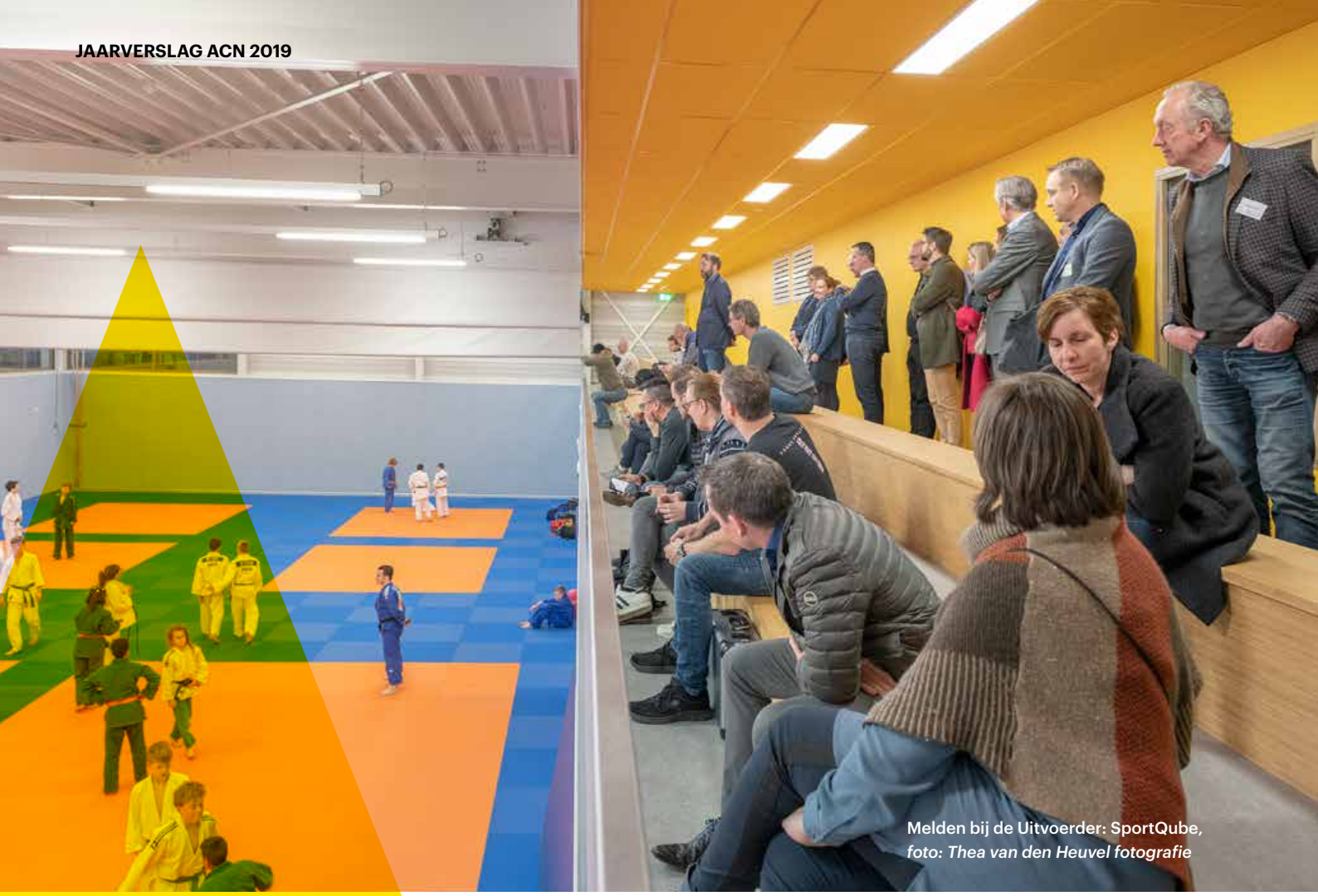

Melden bij de Uitvoerder: SportQube, *foto: Thea van den Heuvel fotografie*

Bouwkamer Nijmegen

In 2016 is vanuit het Architectuurcentrum Nijmegen de Bouwkamer Nijmegen opgericht. In de Bouwkamer worden actuele ontwikkelingen gepresenteerd aan professionals uit de brede bouwpraktijk van architecten, stedenbouwers, ontwikkelaars, makelaars, beleidsmakers en bankiers. In de vorm van een excursie, lagerhuisdebat of paneldiscussie worden professionals uit deze vakdisciplines bij elkaar gebracht om ontwikkeling en verdieping van de regionale beroepspraktijk te stimuleren en de betrokkenheid bij de ontwikkeling van Nijmegen te vergroten.

Paul van Roosmalen, *foto: Thea van den Heuvel fotografie*

Foto: Thea van den Heuvel fotografie

De bouwkamer wordt geleid door een vaste groep betrokken ambassadeurs. Een open dialoog tussen de Bouwkamer en wisselende leden van de gemeente Nijmegen draagt bovendien bij aan voorbeeldstellend opdrachtgeverschap en meer maatschappelijk relevante projectresultaten. De Bouwkamer organiseert acht ledenbijeenkomsten per jaar, telt meer dan 70 leden en heeft zich inmiddels, een paar jaar na oprichting, ontwikkeld tot een belangrijk podium in de Nijmeegse vastgoed- en bouwsector.

In januari werd in het gezelschap van de drie verantwoordelijk wethouders besproken hoe Nijmegen versneld van het gas af kan. Nijmegen is een voorloper, want één van de weinige gemeenten die een warmtevisie heeft vastgesteld, aldus wethouder Harriët Tiemens (duurzaamheid en wonen). De corporaties zijn een belangrijke partner, zowel van de gemeente als de landelijke overheid, zo vertelde **Paul van Roosmalen**, directeur-bestuurder van Woonwaarts. De gemaakte afspraken zijn zowel landelijk door Aedes als lokaal verankerd.

In februari gaf prof. dr. **Nico Nelissen** een lezing over de Nijmeegse identiteit en vergeleek onze stad met andere steden om zo profiel te geven aan het beeld dat we van de stad hebben. Welke beeldbepalende iconen zijn bijvoorbeeld onmisbaar? Als vestingstad had Nijmegen een heldere identiteit. De stad was compact en overzichtelijk. Dat veranderde door ingrijpende gebeurtenissen als het slechten van de vestingwallen, het bombardement en de latere uitbreidingswijken. Inmiddels hangt de zoektocht naar onze identiteit sterk samen met een visie op de gemeente ten noorden van de Waal.

Bouwkamerlid **Paul van Doorn** (senior planontwikkelaar bij Giesbers) zette in april de transitie naar een circulaire bouweconomie op de agenda aan de hand van een inleidende presentatie over de millennium- ontwikkelingsdoelen, de groei van de wereldbevolking, de productconcentratie van kritieke materialen (niets binnen Europa) en het uiteindelijke doel: Nederland circulair in 2050. Het eerste piketpaaltje is al in 2020 geslagen. Dan is het materialenpaspoort verplicht. De complexiteit schuilt voor de bouw in de diversiteit van de materialen en vooral de beoogde levensduur en de verschillen daartussen.

Rob Oomen, partnershipmanager Madaster, nam ons mee door het inmiddels bekende materialenpaspoort: een onlineregister voor materialen en producten waarbij het platform vastgoed al operationeel is. In samenwerking met Deloitte loopt een pilot om te kijken hoe de waarde van circulaire materialen kan worden geactiveerd op de balans. Circulariteit biedt serieuze economische kansen op regionale schaal en kan voorkomen dat er een te grote afhankelijkheid ontstaat voor het verkrijgen van hulpstoffen uit het (verre) buitenland.

Foto: Thea van den Heuvel fotografie

‘In de Bouwkamer worden actuele ontwikkelingen gepresenteerd aan professionals uit de brede bouwpraktijk’

Tenslotte was het podium aan **Jeannette Levels** van Lichtveld Buis en Partner. Zij belichtte het thema vanuit circulaire strategieën en businessmodellen. Businessmodellen die laten zien dat je van het klassiek duurzame model – het monument dat lang in stand wordt gehouden door hoogwaardige materialen en intrinsieke waarden – verschuift naar het dienstverleningsmodel: vastgoed as a service. Dit is gelet op de ambitieuze overheidsagenda, de urgentie van het onderwerp en het gegeven dat dit voor een land als Nederland, de stad Nijmegen en de leden van de Bouwkamer serieuze nieuwe economische kansen biedt, een belangrijke boodschap.

In mei bracht de Bouwkamer een bezoek aan het markante concertgebouw De Vereeniging om het voorlopige resultaat met de laatste grote verbouwing te zien. Met bijdragen van directeur **Eva Middelhof** en architect **Job Roos** (Braaksma & Roos Architecten).

In juni stond de Bouwkamer in het teken van Big Brother en Big Data op Funda. **Jasper van den Brink**, accountmanager bij Nieuwbouw Nederland en **Boris Geheniau**, algemeen directeur Fundament All Media, presenteerden de nieuwste inzichten en technologische veranderingen binnen het verkoopproces van nieuwbouwwoningen. Over de inzet van data voor een optimale match tussen vraag, aanbod en prijs en over het slim branden van nieuwbouwprojecten.

Aan de hand van het thema ‘Meten is weten’ was de Bouwkamer in oktober te gast bij raadgevend ingenieursbureau Peutz in Mook. Het bureau is landelijk actief op het gebied van akoestiek, lawaaibeheersing, bouwfysica, milieutechnologie en geveltechniek. Na een korte introductie door bouwkamerlid en directeur van Peutz **Casper Esmeijer** over het brede werkveld, lichtte **Jasper Harbers** de laatste actualiteit over de PAS (stikstofproblematiek) toe. Hoe er gerekend wordt, wat de gevolgen van de berekeningen zijn en welke mogelijke maatregelen er zijn om tijdens de bouw de stikstofdepositie zoveel mogelijk te beperken. Wethouder **Noël Vergunst** (stedelijke ontwikkeling) liet nadrukkelijk weten dat de gemeente Nijmegen op dit onderdeel graag oplossend meedenkt met de markt om te voorkomen dat projecten onnodig stilliggen. Tijdens de rondleiding viel op hoe creatief en flexibel mockups kunnen worden gebouwd om in opdracht van klanten van Peutz testen te kunnen uitvoeren, zoals het testen van de windbelasting die ontstaat bij het realiseren van grote gebouwen in bebouwde omgeving op Strijp-S, de Zuid-as en Tilburg.

Het jaar werd in november afgesloten met een bijdrage voor eigen publiek. Waar maken de leden zich druk om? Met presentaties van **Marie-Jeanne Sas** (OpZoom architecten), **Kees Stunnenberg** (SSH&), **Mathieu Schouten** (landschapsarchitect gemeente Nijmegen) en **Marian van Gerwen** (projectontwikkelaar gemeente Nijmegen).

Over het ACN

Het Architectuurcentrum Nijmegen (ACN) betrekt een zo breed mogelijk publiek bij de ontwikkeling van Nijmegen, door actuele thema's op het gebied van stedelijke ontwikkeling en architectuur op de agenda te zetten. We verbinden (inter-)nationale trends aan lokale ontwikkelingen die invloed hebben op onze stad. Activiteiten organiseren we zelfstandig en in verfrissende co-producties met partners.

Platformfunctie

Het ACN is het onafhankelijke Nijmeegse platform voor bijeenkomsten, excursies, lezingen en debatten, waar experts de actualiteit en tendensen in de architectuur, stadsontwikkeling, bouw, stadsbestuur en creatieve sector presenteren, toelichten en daarop reflecteren. Het liefst op locatie, zodat praktijkvoorbeelden tot leven komen. Door (inter)nationaal befaamde sprekers en gerenommeerde specialisten uit te nodigen hun expertise te delen, vervullen we een bovenregionale voorbeeldfunctie. We zoeken daarnaast graag expliciet naar samenwerkingspartners buiten de regio voor de uitwisseling van elkaars kennis en netwerk en stemmen ons programma bijvoorbeeld regelmatig af met CASA Arnhem.

In 2020 werken we onder andere samen met Radboud Reflects, woningbouwcorporatie Talis, Operatie Steenbreek, Gemeente Nijmegen, Radboud Universiteit, Stichting Industrieel Erfgoed Nijmegen en Omgeving, Het Gilde, het Huis van de Nijmeegse Geschiedenis, stichting Friendship Albany-Nijmegen en de landelijke architectuurplatforms voor de Dag van de Architectuur.

Doelgroepen en formats

Per activiteit kiest het ACN hoe specifieke doelgroepen het best te bereiken: van geïnteresseerde leek tot het spreekwoordelijke vakpubliek. We stemmen programmaformat, doelstelling en doelgroep op elkaar af en stimuleren ontmoeting en interactie tussen verschillende doelgroepen. Bijvoorbeeld door mensen met verschillende achtergronden samen aan één workshoptafel te zetten, door aansluitend op een lezing ons publiek te stimuleren om na te praten, of door deelnemers op locatie een bijzondere ervaring te laten delen. Afgelopen jaar communiceerden we ons programma in herkenbare formats:

- ACN presenteert; presentaties en debat over stedelijke actualiteit en (inter)nationale thema's
- ACN college; verdiepende architectuurcolleges en presentaties
- ACN café; vrijdagmiddagborrel op locatie en presentatie van nieuwe projecten in de wijk
- ACN verkent; excursies, rondleidingen en fietstochten o.l.v. experts

Bestuur en organisatie

Het bestuur van de Stichting Architectuurcentrum Nijmegen houdt actief toezicht op de organisatie, adviseert het projectbureau en is verantwoordelijk voor het beleid van het ACN. Bestuursleden werken onbezoldigd en het bestuur hanteert een rooster van aftreden.

Het bestuur wordt gevormd door:

Martin-Paul Neys (1969) – voorzitter en architect bij Level of Detail

Rens Rikken (1976) – secretaris en adjunct-directeur bij Van Wijnen Projectontwikkeling

Coralie van der Burg (1973) – penningmeester en Project- en Procesmanager bij Stout Groep

Martine Verheijen (1975) – governance en Senior Asset Manager bij woningcorporatie Portaal

Koen Fleuren (1976) – hoofd Huisvestings- en vastgoedmanagement bij de Radboud Universiteit

Het programma wordt vormgegeven en samengesteld door onze denktank bestaande uit:

Thea van den Heuvel – architectuurfotograaf en Bouwkamerambassadeur

Mathieu Schouten – senior landschaps-architect bij de Gemeente Nijmegen

Ward Boeijen – architect en eigenaar van BoeijenJong Architecten

Ab Hans – architect en eigenaar van LOKO architecten en lid van diverse beoordelings-commissies

Dave Willems – gespreksleider en program-mamaker bij Radboud Reflects

Peter Camp – organisatiesocioloog en schrijver van De gekookte kikker, Gebouwen met een ziel, De Broedfactor en Wonen in de 21ste eeuw

Koen Geraedts – architect en eigenaar Atelier Herbestemming en context specialist

Wander Hendriks – stedenbouwkundige bij CLAFIS ingenieurs en voorheen bij De Urbanisten

Het projectteam bestaat uit:

Pepijn Sluiter – directeur

Syl Scheffel – communicatie

Koen Vrielink – administratie

Mette Wijling – conceptontwikkeling

Voor de uitvoering van ons programma wordt het ACN ondersteund door vrijwilligers. Zij vormen de basis voor het succes van de Architectuurcafés en onze Dagexcursies.

Professionalisering

De cultuursector kenmerkt zich door grote diversiteit, maar voor de gehele sector geldt hetzelfde: het werken met gemengde financiering, risicobeheer, toezicht en verantwoording is zwaarder gaan tellen. Daarom handelt en denkt het ACN naar de geest en richtlijnen van de Governance Code Cultuur: het instrument voor goed bestuur en toezicht in de culturele sector. In het kader van deze code en vanwege de ANBI-status, maakt het ACN haar (financiële) jaarverslagen openbaar. Door in te zetten op inclusiviteit van uiteenlopende doelgroepen, een veelzijdig aanbod en het scheppen van een creatief klimaat, dragen we bovendien bij aan de doelstellingen binnen de Cultuurvisie Nijmegen 2020.

Om de continuïteit en het imago van de culturele sector te ondersteunen wordt bewust ingezet op het beperken van (onbetaalde) overuren. Tarieven liggen tussen de €30,– en €50,– per uur en sprekers en opdrachtnemers van het ACN ontvangen een passende vergoeding (Fair Practice).

Governance Code Cultuur

Het Architectuurcentrum Nijmegen past de principes van de Governance Code Cultuur toe. Het ACN hanteert daarbij het 'bestuur-model': het bestuurlijke proces is in handen van het bestuur dat bestaat uit leden die hun functie onbezoldigd vervullen.

Betrokkenheid stakeholders

Het Architectuurcentrum Nijmegen betrekt interne en externe belanghebbenden in verschillende samenstellingen en via verschillende kanalen. Daarnaast spreken we onze sponsoren frequent één op één tijdens onze activiteiten, en jaarlijks met een succesvol en gewaardeerd sponsoruitje. Voor de inhoud van het programma zetten we onze denktank in die bestaat uit verschillende externe professionals. Zij versterken elkaar in het delen van programma ideeën en in het signaleren van ontwikkelingen in de -nabije - toekomst.

Zelfevaluatie Bestuur

Op 24 januari vond onder interne begeleiding de zelfevaluatie van het bestuur plaats. Het uitgangspunt voor de evaluatiesessie was een open dialoog. Er werd door de leden gereflecteerd op het algemeen functioneren van het bestuur als collectief, de werkwijze tijdens vergaderingen, het functioneren van de voorzitter en het functioneren van de individuele leden. Ook is de relatie tussen het bestuur en de directeur / het projectbureau van het ACN besproken.

Conclusie: het ACN heeft een succesvol jaar achter de rug. We zijn trots op de ontwikkeling van het ACN tot de onafhankelijke en verbindende factor op het gebied van architectuur en stedenbouw. De Gemeente Nijmegen ziet ons als partner, en daar heeft het programma "Dukenburg Uprising – visie op wonen in Dukenburg" zeker aan bijgedragen. Wij zijn ook als netwerk belangrijk, geven onze sponsoren ons terug. We willen hieraan blijvend aandacht schenken en kijken hoe we de relevante netwerken en partijen kunnen blijven verbinden.

Bestuurlijk zijn we tevreden met de huidige diversiteit, openheid en het elkaar aan kunnen spreken binnen het bestuur. We zijn alert op belangenverstrengeling.

In 2019 hebben we veelvuldig en grondig stilgestaan bij de vraag hoe we als platform onze onafhankelijkheid blijvend kunnen borgen, wanneer onze stakeholders of de politiek het Architectuurcentrum Nijmegen bevraagt op een visie op Nijmegen. Een mooi dilemma waarin we ons bewust zijn geworden van onze rol die we inmiddels definiëren als 'rebels en onafhankelijk'.

Voor 2020 gaat bijzondere aandacht uit naar een vernieuwde samenstelling van het bestuur door de vacature welke ontstaat, en de groeiende ambitie van het Architectuurcentrum Nijmegen. Het bestuur overweegt in 2020 de bestuurssamenstelling daarom uit te breiden naar zes leden. Eveneens zullen we het projectbureau versterken en een meer solide basis geven in lijn met de werkzaamheden en impact die het ACN in Nijmegen heeft. We kijken hierbij onder meer naar flexibele uitbreiding en uitwisseling van werkzaamheden.
We hebben de laatste jaren veel aandacht gegeven aan de financiën en de afhankelijkheid van subsidies. Door te werken met termijnen en het aanspreken van een bredere basis van subsidiekanalen, stakeholders en leden, hebben we de risico's kunnen spreiden.
Vanaf 2020 geeft het bestuur aandacht aan risicomanagement breder dan financiën, waarbij naast de genoemde continuïteit van het projectbureau, ook imago, huisvesting, en wet- en regelgeving een plek zullen krijgen.

Risicomanagement en controle

Het ACN wil op een effectieve en efficiënte manier doelen bereiken en daarbij onnodige verassingen voorkomen. We willen onze risico's verlagen en kansen benutten die de wereld ons biedt. Dit doen we door ons jaarprogramma tijdig voor aanvang van het betreffende jaar vorm te geven met behulp van de denktank van professionals uit de culturele, professionele en maatschappelijke sector. Ten behoeve van het realiseren van dit programma zijn kosten en opbrengsten begroot, alsmede de te behalen resultaten per programmaonderdeel.

De financiële eindverantwoordelijkheid ligt bij het gehele bestuur, en in het bijzonder bij de Penningmeester. Daarnaast heeft het Architectuurcentrum Nijmegen een onafhankelijke financiële controle ingebouwd, middels het inhuren van een externe accountant. Het bijhouden van inkomsten en uitgaven gedurende het jaar monitoren we constant door gebruik te maken van ons professionele boekhoudsysteem.

In onze jaarkalender is een planning- en controlecyclus opgenomen. Tijdens de stappen binnen dit proces doorlopen we de bijbehorende risico's, zoals de afhankelijkheid van subsidies in combinatie met vaste lasten. Naar aanleiding hiervan hebben we de afgelopen jaren onze vaste lasten verlaagd, en hebben we voor de start van ieder jaar een sluitende begroting, waarop we tijdig bij kunnen sturen. Deze werkwijze is praktisch en ondersteunend aan de doelen en het management.

Door de geringe omvang van de organisatie hebben we geen standaardprocessen. Daarnaast voldoen we aan de eisen uit wet- en regelgeving en hanteren we de Governance Code Cultuur. Een belangrijk onderdeel hierin is het stimuleren van een cultuur waarin verbetermogelijkheden, maar ook slecht nieuws, open gecommuniceerd worden. Jaarlijks evalueren we onze eigen bijdrage en prestaties met elkaar.

Toelichting financiën

Het Architectuurcentrum Nijmegen kent een breed financieel draagvlak. De gemeente Nijmegen steunt het ACN met een meerjarige vaste bijdrage, afgelopen jaar hebben we met VanWonen een nieuwe hoofdsponsor aangetrokken en is het aantal gewone sponsoren, donateurs en Bouwkamerleden stabiel gebleven. Daarnaast hebben we een vaste inkomstenstroom uit recettes van rondleidingen en het vaste programma. In 2019 kregen we bovendien een projectsubsidie voor Dukenburg Uprising. De bijdrage van het Stimuleringsfonds Creatieve Industrie blijft een belangrijke pijler voor het jaarprogramma. Afgelopen jaren hebben we onze vaste lasten verder gereduceerd ten gunste van onze productiviteit. Het percentage vaste

Winst en verlies ACN 2017-2019

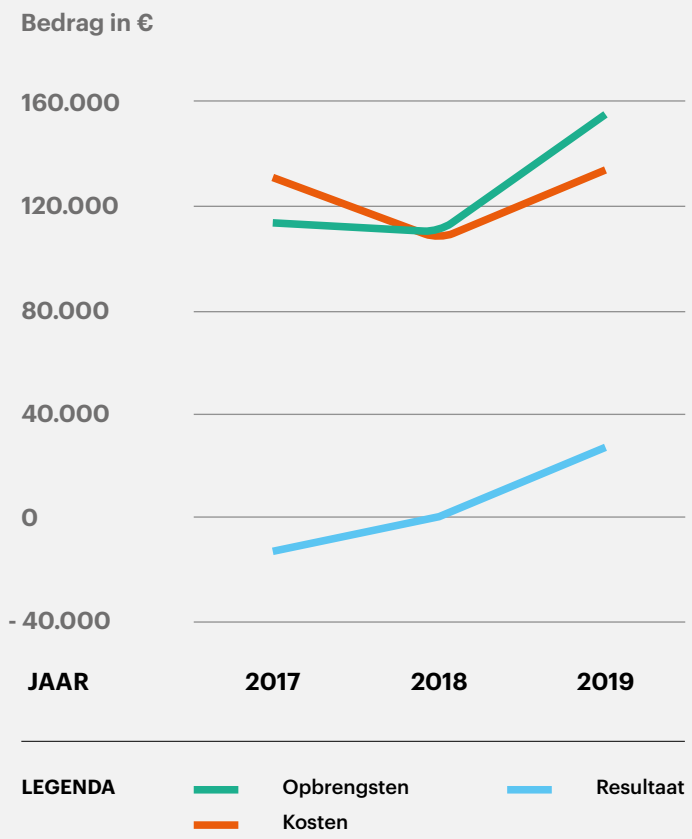

beheerslasten – huisvesting, kantoorkosten, (financiële) administratie en promotie – bedraagt zo'n 30% van de totale lasten. Ongeveer 70% van de lasten komt ten goede aan het ontwikkelen van de inhoud, voorbereiding, productie en uitvoering van het programma.

Het ACN heeft 2019 afgesloten met een positief bedrijfsresultaat. Om voorbereid te zijn op toekomstige schommelingen, bijvoorbeeld door het uitblijven van een subsidie, bouwt het ACN aan een financiële buffer van verantwoorde omvang. Voor de cijfers verwijzen we graag naar het financiële jaarverslag op onze website.

Onze dank gaat uit naar onze hoofdsponsoren: Poelmann van den Broek, Giesbers Bouw en Ontwikkeling, Rabobank Rijk van Nijmegen en VanWonen.
Onze sponsors, donateurs en vrienden zijn en blijven een belangrijke financiële steun voor ons programma. Maar ook veel dank voor de financiële bijdrage van onze projectpartners, de Bouwkamerleden, de subsidie vanuit het Stimuleringsfonds Creatieve Industrie en natuurlijk de bijdrage van de gemeente Nijmegen voor Dukenburg Uprising.

Opbrengsten ACN 2017-2019

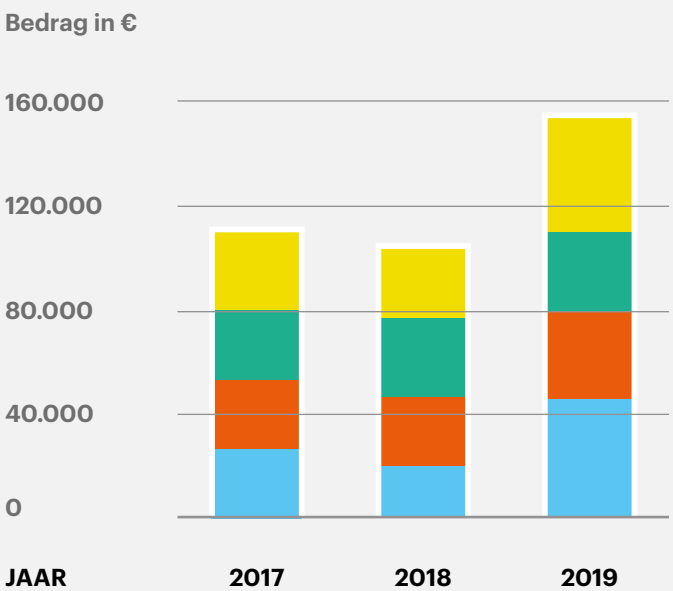

Verdeling opbrengsten ACN 2019

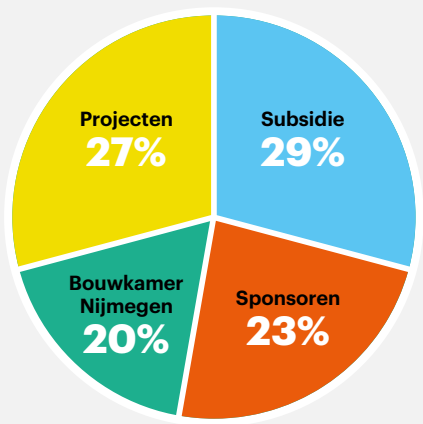

LEGENDA

- Projecten
- Bouwkamer Nijmegen
- Sponsoren
- Subsidie

Bezoekersaantallen

Januari

ACN presenteert:	
20x20 Green Capital Legacy	**140**
Bouwkamer Nijmegen:	
Kom van het Gas af	**35**

Februari

ACN college:	
Iconische woningen, inleiding	**120**
ACN café:	
Renovatie Kolpingbuurt	**65**
Bouwkamer Nijmegen:	
De Nijmeegse identiteit	**25**

Maart

ACN college:	
Iconische woningen, La maison de verre	**50**
ACN verkent:	
Vriendenexcursie campus Heyendaal	**25**
Bouwkamer Nijmegen:	
Melden bij de Uitvoerder, SPORTQUBE	**35**

April

ACN presenteert:	
Gelukkig wonen = samen stadmaken	**130**
ACN café:	
Malvert vernieuwt aan het Maas-Waalkanaal	**50**
Bouwkamer Nijmegen:	
De transitie naar een circulaire bouweconomie	**45**

Mei

ACN college:	
Iconische Woningen, Van Doesburg en Dubuffet	**50**
Bouwkamer Nijmegen:	
Melden bij de Uitvoerder, Concertgebouw De Vereeniging	**35**

Juni

ACN café:	
Hof van Nijmegen in Tolhuis	**25**
ACN presenteert:	
Gelukkig wonen = wonen in het groen	**50**
ACN verkent:	
Strijp-S-T-R en Woensel-West	**45**

September

ACN college:	
Iconische Woningen, woonhuis Van Wassenhove	**45**
Bouwkamer Nijmegen:	
Big Brother en Big Data op Funda	**40**

Oktober

ACN presenteert:	
Gelukkig wonen = met z'n allen	**80**
ACN café:	
herontwikkeling Framycomplex	**65**
Bouwkamer Nijmegen:	
Melden bij de Uitvoerder – Peutz	**45**

November

ACN café:	
CPO De getijden	**70**
ACN college:	
Iconische Woningen, Jean Prouvé en villa Cavrois	**50**
ACN presenteert:	
Gezond bewegen in de stad	**70**
Bouwkamer Nijmegen:	
Uit eigen huis	**30**

December

ACN college EXTRA:	
Hedendaagse architectuur in Parijs	**120**

Deelnemersaantallen rondleidingen

Zondagochtendrondleidingen en op aanvraag	**665**

Online bereik

LinkedIn	**2.000+**
Facebook	**650+**
Nieuwsbrief	**1.600+**

Oplage publicaties

Jaarverslag ACN 2019	**150**
Tolhuis Belevingskaart	**2.500**
Dukenburg Uprising	**750**

Gelukkig wonen = wonen in 't groen,
foto: Sara Donkers Photography

Colofon

Teksten
Architectuurcentrum Nijmegen

Redactie
Projectbureau ACN

Eindredactie
Evelien van Wieringen

Grafisch ontwerp
Raphaela Puhl/Rapha Ela

Drukwerk
Janssen Repro

Beeldverantwoording
ACN, tenzij anders vermeld

Subsidieverstrekkers
Gemeente Nijmegen,
Stimuleringsfonds Creatieve Industrie

Hoofdsponsoren
Poelmann van den Broek, Giesbers Wijchen,
Rabobank Rijk van Nijmegen, Van Wonen

Sponsoren
Hendriks Bouw en Ontwikkeling | De Variabele | Croes Bouwtechnisch Ingenieursbureau | JVZ Raadgevend Ingenieursburo b.v. | Steenhandel Gelsing | opZoom architecten b.v. | Trebbe Wonen | Croonen Architecten | Thea van den Heuvel Fotografie | van Hontem architecten | Jansen Bouwontwikkeling | BPD | Peutz BV | Hubbers interieurmakers | Van Wijnen Projectontwikkeling | Van de Water Bouw en Onderhoud

‘Onze georganiseerde bijeenkomsten waren een levend bewijs van de behoefte om met elkaar een collectief ritueel van rondlopen, fietsen, aanhoren, verwonderen en tegenspreken te ondergaan’

Foto: Rutger Hollander

www.architectuurcentrumnijmegen.nl